

Universität Hamburg

Akdeniz Üniversitesi SBE, EuroMaster Akdeniz - Hamburg Üniversiteleri Avrupa Çalışmaları Ortak Yüksek Lisans Programı
Akdeniz University SSI, EuroMaster Akdeniz and Hamburg Universities International European Studies Joint Master's Programme

Prof. Dr. Harun GÜMRÜKÇÜ
Akdeniz Üniversitesi, İİBF
Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi
<http://euromaster.akdeniz.edu.tr/tr>
harung@akdeniz.edu.tr

16.02.2011

BASIN BİLDİRİSİ

Değerli Basın Mensupları!

Avrupa Birliği'nin en son ve en yüksek yargı mercii olan Avrupa Toplulukları/Birliği (ATAD/ABAD) Adalet Divanı vizesiz Avrupa ve vize ötesi hakları kapsayan 6 değişik karar vermiştir. Bu kararlar üye ülkeleri bağlamakta ve ulusal yasalarla çatıştıklarında onları ikame etmektedir. ATAD'ın kararlarını ulusal düzeyde uygulama görevi ülke mahkemelerine bırakılmıştır. Nitekim aşağıda sıralayacağım Mayıs 2000 ve Aralık 2010 tarihleri arasında verilen 6 ABAD kararına dayanarak geçtiğimiz günlerde Almanya'da Hannover ve Münih mahkemeleri ve Hollanda'da çok heyetli Haarlem mahkemesi üç önemli karar vermiş bulunmaktalar. Bu kararları doğru yorumlamak ve bu süreçteki tarihi gelişimi gözden kaçırmamak için bu bilgileri kamuoyu ile paylaşmak istiyoruz.

Önümüzdeki günlerde de Alman, Avusturyalı ve Hollandalı bilim insanlarımızın konu ile ilgili çalışmaları kamuoyu ile paylaşılacak ve internet sitemizde yayınlanacaktır.

Ayrıntılı bilgiler <http://euromaster.akdeniz.edu.tr/tr> adresindeki internet sitesinde bulunmaktadır.

KISA ÖZET

Avrupa Birliği ve üye ülkeler açısından en yüksek ve en son yargılama mercii Avrupa Birliği Adalet Divanı'dır (ABAD). Divan, içtihadı nitelikte kararlar verir ve verdiği kararlar da 27 AB üye ülkesini bağlar. ABAD 2000 ile 2010 yılları arasında verdiği altı değişik kararla, Katma Protokol'ün 41. maddesinin doğrudan etkili bir hüküm olduğu sonucuna varmıştır. Bu arka plandan hareketle ABAD tarafından mevcut haklarda kötüleştirme yasağını içeren bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu hukuki çerçeveye aykırı olan konulardan bazıları aşağıda genel başlıklar halinde tespit edilmiştir:

Universität Hamburg

Akdeniz Üniversitesi SBE, EuroMaster Akdeniz - Hamburg Üniversiteleri Avrupa Çalışmaları Ortak Yüksek Lisans Programı
Akdeniz University SSI, EuroMaster Akdeniz and Hamburg Universities International European Studies Joint Master's Programme

- (1) Katma Protokol'ün 41. maddesi doğrudan etkili ve ulusal yasaları ikame eder niteliktedir.
- (2) Hizmeti sunanlar değil bunların çalışanları da bu kapsam altındadır (Abatay/Şahin Kararı).
- (3) Vize koyma hakkı üye ülkelerin hâkimiyet alanında değildir (Tüm/Darı kararı).
- (4) Schengen vizesiyle mevcut haklar açısından kötüleştirme olmuştur (Soysal kararı).
- (5) AB üye ülkelerinin ulusal yabancılar yasaları Türklere sınırlı uygulanabilir.
- (6) Hizmetin serbest dolaşımı, aktif ve pasif hizmetin serbest dolaşımını kapsamaktadır.
- (7) AB Komisyonu:
 - * vizeci ülkelere karşı çıkmalı,
 - * üzerine düşeni yapmalı,
 - * hukukun üstünlüğü ilkesini korumalı,
 - * Avrupalılık değerlerine sahip çıkmalıdır.
- (8) Vize aracılığı ve tüccarlığına müsaade edilmemelidir.
- (9) “Vize kolaylığı” söylemi aldatıcıdır ve derhal vazgeçilmelidir.
- (10) Haksız yere uygulanan vizelere tazminat davası meslek kuruluşları rehberliğinde açılmalıdır.

BASIN İÇİN ÖZET

„VİZESİZ AVRUPA VİZYONU’NUN DAYANAKLARI”*)

Türkiye’yi Avrupa Birliği’yle olan ilişkilerinde üçüncü ülkelerden ayıran birçok temel farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar 12 Eylül 1963’te imzalanan ve Tam Üyeliğe Dönük Ön Üyelik Antlaşması/Ankara Antlaşması ile bu antlaşmayı somutlaştıran ve 23 Kasım 1970’de imzalanan ve 1973’de yürürlüğe giren Katma Protokol’den (KP) kaynaklanmaktadır. Bir başka deyişle söz konusu farklılıklar ülkemizin A(E)T/AB’nin ortak üyesi olmasından doğan tarihi haklarından oluşmaktadır. Bunlara göre yukarıda sıralanan antlaşmalar:

- Eşit koşullarda bir işbirliğini ve ortaklığı, yani bir tür katılım ilişkisini öngörmektedir. Bu anlamda A(E)T/AB tarafından üyeliğe aday; fakat ekonomik ve siyasi nedenlerle henüz üyelik yeterliliğine sahip olmayan ülkemiz için üyelik öncesi bir ön aşama modeli oluşturmaktadır.
- Tam üyelik hedefine varıncaya kadar ülkemize, bu ulus üstü kuruluşla ortak bir amacı gerçekleştirmek için eşit haklar, ama eşit yükümlülükler temelinde olmayan, kurumsallaşmış bir devletlerarası bağlantı kurmaktadır.

Akdeniz Üniversitesi SBE, EuroMaster Akdeniz - Hamburg Üniversiteleri Avrupa Çalışmaları Ortak Yüksek Lisans Programı
Akdeniz University SSI, EuroMaster Akdeniz and Hamburg Universities International European Studies Joint Master's Programme

- Başlangıçtan itibaren akit tarafların Topluluk/Birlik sistemine kısmi katılımını (kısmi alanların bütünleşmesi) öngörmektedir. Bu anlamda ülkemizin bu ilişkisi A(E)T/AB ile üyeliğin sınırlı bir biçimi olarak tanımlanabilir.
- Ulus üstülük/supranasyonalite ve “geçici olma” (Tam üyelik gerçekleştiğinde ortadan kalkma) özelliğine de sahiptir.

A(E)T/AB tarafı ise tam tersi nasyonalist bir duruş sergilemektedir. Bu duruş aynı zamanda bilimsel verilerden uzaktır ve Birliğin en yüksek ve en son mahkeme kararlarıncı da reddedilmiştir. Buna rağmen Birlik üye ülkeleri, Türkiye ile yaptıkları ulus üstü antlaşmalarla;

- Eşit koşullarda ortaklık değil, çıkar ilişkisi kurmayı hedeflemişlerdir; en iyi niyetli yorumla onlarla karşılıklı bir istişareyi aşmayan bir işbirliğini yüklemeye çalışmaktadırlar;
- Ülkemizi tam üyeliğe dönük bir stratejiyle desteklememektedirler, tam tersine durağan (statik) bir ortaklıktan, yani ilerisi için bir (tam) üyelikten bağımsız olarak kendi başına var olan, toplulukla antlaşmaya dayalı uzun süreli bir bağlantı olarak algılamak istemektedirler;
- Ülkemizle olan ilişkilerini kendine özgü bir hukuki ilişki olarak yorumlamakta ve ona ulus üstü olma karakteri atfetmemektedir.
- Türkiye ile yaptıkları akitleri ve Ortaklık Konseyi Kararları’nı Avrupa Topluluğu/Birliği Hukuku’nun bir parçası olarak görmemeye devam etmektedir ve sonuçta sadece sıkı bir iki taraflılığa öngörmektedir.

Bu tezler dikkatlice gözden geçirildiğinde A(E)T/AB tarafının bu ilişkileri yorumlarken,

- Nasyonalist bir yaklaşım sergilediği ve dualist bir görüşten hareket ettiği;
- Ankara Antlaşması ve Katma Protokol’ün AET’yi kuran Roma Antlaşması’na dayandığı ve ulus üstü bir kuruluşla kurumsal bağlantılar kurarak çeşitli çalışma alanlarını kapsadığını reddettiği;
- ABAD kararlarını yanlış değerlendirdiği;
- Kendi kamuoylarını eksik bilgilendirerek AB üye ülkelerinde bu alanda hukuki güvencesizlik yarattığı;
- Ulus üstü antlaşma hükümlerinin ulusal yasalara göre önceliklilik hakları doğurması doğrudan etkili olması ve onlarla çatıştıklarında onları ikame etmesine rağmen, ulusal yasalarda bir değişiklik yapılmadan bile üye ülkelerde doğrudan geçerli olma özelliği

Universität Hamburg

Akdeniz Üniversitesi SBE, EuroMaster Akdeniz - Hamburg Üniversiteleri Avrupa Çalışmaları Ortak Yüksek Lisans Programı
Akdeniz University SSI, EuroMaster Akdeniz and Hamburg Universities International European Studies Joint Master's Programme

bulunan Ortaklık Hukuku söz konusu olduğunda bunları kısmen ya da tamamen göz ardı ettikleri gözlemlenmektedir.

Ayrıca bu antlaşma metnlerinin,

- Uygulanmasından ve denetlenmesinden Avrupa Birliği Komisyonu'nun;
- Yorumlanmasında ve geçerlilik denetiminden de Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) sorumlu olduğu dikkate alınmak istenmemektedir.

Toparlarsak;

- ATAD'da Ocak 1987 - Şubat 2011 arasında Türk vatandaşları ve şirketlerinin taraf olduğu 52'den fazla farklı davanın her biri Topluluk/Birlik üye ülkelerinin yorumlarının temelden geçersizliğini gözler önüne sermektedir.
- Antlaşmaların sağladığı hakları destekleyen bu davaların bir kısmı da Vizesiz Avrupa konusuyla doğrudan ilgilidir.

VİZENİN KALDIRILMASINA DÖNÜK VERİLMİŞ KARARLAR

- 1) **11 Mayıs 2000 tarihli A. Savaş Kararı:** Londra'da açılmıştır. Katma Protokol'ün 41/1 maddesi uyarınca 1973 tarihinde geçerli olan hakların uygulanması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu, vizesiz Avrupa konusunda verilmiş ilk karar olup bu yolla '*yerleşme hakkı ve hizmet edimi serbestisine konan kısıtlamalara*' dur denilmiştir.
- 2) **21 Eylül 2003 tarihli Abatay/Şahin Kararı:** 1995 yılında Almanya'da açılan 70 davadan biri olarak ATAD/ABAD'ın önüne gelmiştir. Türkiye'den geçici işçi alınıp çalıştırılabileceğini ve bunlar için vize gerekmediğini KP 41. maddesi uyarınca '*yerleşme hakkı ve hizmetin serbest dolaşımı kısıtlanamaz*' hükmü vurgulanmıştır. TIR şoförlerinin önünü açmıştır. Türkiye'den da dava açılabilceğini göstermiştir.
- 3) **23 Eylül 2007 tarihli Tüm ve Darı Kararı:** İki maceraperestin 'biz sığınmacıyız' diyerek Birleşik Krallık'a girdikten sonra bu ifadelerini geri almalarıyla başlamıştır. İkinci ifadelerinde bu ülkeye 'işyeri açmak için' geldiklerini söylemişlerdir. Bunun üzerine sınır dışı edilmek istenmişlerdir. Buna karşın Londra'da açılan bu dava ATAD/ABAD'ın önüne gelmiştir. Türkiye'den Birlik ülkelerine seyahat edecek vatandaşlarımızın AB üye ülkelere vizesiz girme hakkının önünü açmıştır ve '*mevcut haklarda kötüleştirme yapılamayacağı ilkesi –Stillhalteklausele* - uyarınca Birleşik Krallık'ta 1973 tarihinde geçerli olan hakların uygulanması gerekliliğini hükme bağlanmıştır. Bu karardan sonra **21 Kasım 2007** tarihinde İngiltere, 'Tüm ve Darı' kararından sonra yasalarını incelemeye başladığını Ankara'da ki Büyükelçilik İnternet sitesinde kamuoyuna

Universität Hamburg

Akdeniz Üniversitesi SBE, EuroMaster Akdeniz - Hamburg Üniversiteleri Avrupa Çalışmaları Ortak Yüksek Lisans Programı
Akdeniz University SSI, EuroMaster Akdeniz and Hamburg Universities International European Studies Joint Master's Programme

açıkladı. Ancak vardığı sonuçları aradan dört yıldan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen halen kamuoyumuzla paylaşmadı.

Ayrıca **26 Kasım 2007 tarihinde:** Almanya Federal Meclisi'nde konu ile ilgili bir soru önergesi verildi. Bu soru önergesine verilen Aralık **2007 tarihli cevapta:** Almanya Federal Hükümeti konu ile ilgili çözüm mercii olarak Avrupa Komisyonu'nu (AK) işaret etti. Komisyon buna rağmen şimdiye kadar bu konuda suskunluğunu bozmadı ve bu mahkeme kararlarına Türkiye Raporlarında yer vermedi.

- 4) **19 Şubat 2009 tarihli Soysal kararı** ile vizenin geçersizliği bir kez daha sarıh, açık ve tartışmasız bir şekilde teyit edildi. 1995 tarihinden itibaren yürütülen yüzü aşkın çeşitli davaları temsilden Berlin Eyalet mahkemesi tarafından görüş almak için merkezi Lüksemburg'ta bulunan ATAD/ABAD'a gönderildi. Kararı yorumlayanlardan bazıları vizenin sadece hizmet sunan kesimleri ama hizmet alanları kapsamadığı iddiasını ortaya attılar. İki hafta önce Hannover ve daha sonrada Münih mahkemesi benim sürekli olarak vurguladığım gibi bu yanlış bakışı reddetti ve vizenin Tüm Türkleri kapsadığı ve vize almadan gelen Türker'in suç işlemediği sonucuna vardı. Şimdi vize almadan Türk Hava Yolları'na (THY) binmek isteyen bir yolcuyu THY yetkilileri önlerlerse sorumlu kim olacaktır?
- 5) **Eylül 2009 T. Şahin Kararı** ile vize ücretleri yanında Türklerden AB üye vatandaşlarından daha fazla harç almanın örneğin pasaport uzatılmasında ve diğer masraflarda **muamele eşitliği** sağlandı. Şimdi 1980 yılından beri milyarlarla ifade edilen vize masrafları kim tarafından geri ödenecektir. Yoksa bu paralarla Orta- ve Doğu Avrupa'nın Avrupa Birliğine entegresini biz mi finanse ettik ve edeceğiz.
- 6) **9 Aralık 2010 tarihli F. Toprak ve İ. Oğuz Kararı** ile ATAD/ABAD 19 Eylül 1980 tarihli A(E)T/AB Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı'nın 13. maddesinde sözü edilen '**yeni kısıtlamalar**' teriminin statik değil dinamik bir bakışla yorumlanması gerektiğinin altını çizmiştir. Bizimde yıllarca vurguladığımız ve tüm yayınlarımızda belirttiğimiz gibi bu kararla 1980'deki mevcut durumdan daha gerisine gidilmesi yasaklanmıyor; aynı şekilde 1980 ile günümüze kadar gerek Avrupa Birliği Üye ülkelerinin yasa koyucuları yoluyla ve gerekse uluslararası ikili antlaşmalarla sağlanan tüm ilerlemelerin geriye alınamayacağı karar altına alınıyor. Bu yolla da, AB üye ülkelerinde 1980'li, 1990'lı ve 2000 yıllarında gerek yabancılar yasalarında ve gerekse Türkiye AB ilişkilerinde gerçekleştirilen tüm kötüleştirici adımların hukuksuzluğu ortaya çıkmıştır. Yıllarca, söylemlerimizde, yazılarımızda ve bilimsel çalışmalarımızda belirtildiği gibi üye ülkelerin yabancılar yasaları Avrupa Türkleri için sınırlı geçerlidir. Vize uygulamaları hukuksuzdur. Ayrıca vize ücretleri ve alınan harçlar hukuksuz olduğu gibi onları 35 Avrodan 60 Avroya çıkarmakta katmerli bir hukuksuz işlemdir.

*) **Harun GÜMRÜKÇÜ ve Yakup KARABACAK, 2011: AVRUPA-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ - Vizesiz Avrupa ve Vize Ötesi ATAD Kararları: Avrupa'nın Avrupalılığı İnkârcılığı!**

Ankara, Şubat 2011, s. 9-24

Kitap Vizesiz Avrupa Derneği tarafından Şubat ayında yayınlanacaktır.